కొన్ని దశాబ్దాలపాటు ఆకాశవాణిలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేసిన అల్లంరాజు వెంకటరావు గారు 'సుధామ'గా సాహితీ లోకంలో సుప్రసిద్ధులు. సుధామగారు కవి, రచయిత, వక్త, కాలమిస్ట్, కార్టూనిస్ట్, సాహితీ విమర్శకులు..! వృత్తి రీత్యానూ, ప్రవృత్తి రీత్యానూ ఆయన కలుసుకున్న, తెలుసుకున్న వ్యక్తుల గురించి, సందర్భాల గురించి ప్రతినెలా 'రేడియో జ్ఞాపకాలు'గా మలచి మనకి అందిస్తున్నారు. సుధామగారి ఇ-మెయిల్ -

sudhama_51@yahoo.com

20

మిస్.లీలా బాడేకర్ స్టేషన్ డైరెక్టర్‌గా ఉన్న కాలంలో అడ్మినిస్ట్రేషన్ చాలా స్ట్రిక్ట్‌గా ఉండేది. ఆవిడ హయాంలోనే చాలాకాలంగా కేంద్రంలో ట్రాన్స్‌ఫర్లు లేక పాతుకుపోయినట్లుగా ఉన్న ప్రోగ్రాం, ఎక్జిక్యూటివ్‌లు ఎందరో విధిగా బదిలీలు చవిచూడాల్సివచ్చింది. శాస్త్రి, పాత్రో, కృష్ణమాచారి, చౌదరి వీరంతా కదలికలు చవిచూడకుండా తప్పింది కాదు. వారికి బదిలీలు 'డ్యూ' కనక వెళ్ళక తప్పదని డైరెక్టరేట్ ఆదేశాలను తూచా తప్పక అమలుపరిచింది ఆవిడ.

నడుం మీద చెయ్యివేసుకుని నిర్భయంగా మాట్లాడేది ఆవిడ. ఆవిడ డ్రింక్ చేస్తుందని చెప్పుకునేవారుగానీ నిజానిజాలు మాకు తెలియదు. ఆవిడ మహరాష్ట్రియన్ అనీ, ముంబయ్ నేపథ్యంగా గల చోటునుంచి వచ్చిందనీ చెప్పానుగదా! ఆవిడ టైంలో మా డ్యూటీ రూమ్ చాలా నియమబద్ధంగా ఉండేది. ఆవిడకు తెలియకుండా డ్యూటీ ఆఫీసర్లు డ్యూటీలు పరస్పరం మార్చుకోవడానికి కూడా కుదిరేది కాదు. ఆవిడ దగ్గర డ్యూటీ చార్ట్ కాపీలు ఇంట్లోకూడా ఉండేవి. అలాగే ఒకసారి రాత్రి డ్యూటీలో నేను, ఉష ఉండగా ఇన్స్పెక్షన్‌కు వచ్చిన ఆవిడ రామానుజాచారి బదులు ఉష డ్యూటీలో ఎందుకుందని అడిగింది. చివరి నిముషంలో రామానుజాచారికి ఏదో ప్రాబ్లమ్ వస్తే పెక్స్‌కోని రిక్వెస్టు చేస్తే ఉషకు ఆ డ్యూటీ వచ్చింది. అది పెక్స్‌కో బాడేకర్ గారికి ఇన్‌ఫార్మ్ చేయడం మర్చిపోయినట్లున్నారు. అప్పుడు ఆవిడ మర్నాడు మీటింగ్‌లో రామానుజాచారిని మందలించింది. ఉష ఫ్యామిలీవేలో ఉందని ఆవిడకు తెలిసి తనకు అలా ఇబ్బందికరమైన అదనపు డ్యూటీలు వేయడం తగదని మానవీయతతో పలికిందావిడ. ఆవిడెంత సానుకూలంగా మా పట్ల ఉండిందో ఆ తరువాత వచ్చిన డైరెక్టర్ శ్రీ సెల్వంగారు కొందరి చెప్పుడు మాటలకు లోబడి మాకు కొంచెం ఇబ్బంది కలిగించిన సందర్భం తరువాత చెబుతాను.

లీలా బౌడేకర్ నన్ను అమితంగా మెచ్చిన ఒక సంఘటన ఉంది. నిజానికి వృత్తిలో భాగంగా నేను చేసిన పనే అయినా నేను అంకిత భావంతో దానిని నిర్వర్తిస్తున్నానని ప్రశంసించారు ఆవిడ. 23 జూన్ 1985 న మ్యాట్రియల్ నుండి లండన్ హీత్రో విమానాశ్రయం మీదుగా న్యూఢిల్లీ పాలెం అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయానికి వస్తున్న బోయింగ్ 747-237బి ఎయిర్ ఇండియా విమానం బాంబింగ్‌కు గురై అందులో ప్రయాణిస్తున్న 329 మందీ మృత్యువాతపడ్డారు. 'కనిష్క' విమాన ప్రమాదంగా చరిత్రలో తీవ్రవాద దాడికి గురి అయిన సంఘటన అది. కెనడియన్ దేశపు భద్రతాలోపం అందుకు హేతువు అనీ సిక్కు మిలిటెంట్లు 'బబ్బర్ ఖల్సా' సంస్థ తీవ్రవాదులా పనిచేశారనీ దానిపై తీర్పు క్రిందటేడాది జూన్ 17 దాకా వెలువడనే లేదు. ఆ కేసు ముగియడానికి అన్నాళ్ళు పట్టింది.

'కనిష్క'

'కనిష్క' ప్రయాణీకుల్లో ఇరవైరెండుమంది భారతీయులు కూడా ఉన్నారు. మృతుల వివరాలు తెలుసుకునేందుకు ఢిల్లీ, ముంబయ్ విమానాశ్రయాల్లో ప్రత్యేక కౌంటర్లు పెట్టి ఫోన్ ద్వారా తెలుసుకునేందుకు నెంబర్లు కూడా ఇచ్చారు. ఉదయం వార్తల్లో కనిష్క విమాన ప్రమాదం వార్తలు చెబుతూ ఆ నెంబర్లు కూడా ఢిల్లో వార్తల్లో ప్రకటించారు. డ్యూటీ రూంలో మేం రాసే రిజిష్టర్లలో న్యూస్ రిజిష్టర్ కూడా ఒకటి అనీ న్యూస్ బులిటెన్ల హెడ్ లైన్స్ తప్పక అందులో మేం రాస్తూవుండేవాళ్ళమనీ ముందే చెప్పానుకదా! ఆ ఉదయం డ్యూటీలో ఉన్న నేను న్యూస్ మానిటర్ చేస్తూ రిజిష్టర్‌లో ఆ వార్తను ఫోన్ నెంబర్లతో సహా రాశాను. ఆ రోజుల్లో ఆకాశవాణి నుండే ఎప్పటికప్పుడు తాజా సమాచారం వెలువడేది. పత్రికల్లో మర్నాడు కానీ కొన్ని వార్తలు కవర్ అయ్యే అవకాశమే లేదు ఆనాడు. శ్రీమతి బౌడేకర్ ఆ రోజు మామూలుగా పదింటికి ఆఫీసుకు వచ్చి తన రూములో కూర్చోగానే ఫోన్ మ్రోగింది. ఎవరో ముంబయ్‌లో వాళ్ళ తాలూకు వారు కనిష్క ప్రమాదం గురించి ఆవిడను వాకబు చేస్తూ ఆ విమానంలో తమవారు ప్రయాణించారనే భావనతో ఆందోళనగా విషయం తెలుసుకోవడం ఎలా అని ఆవిడని ప్రశ్నించారట. ఆవిడకూ ఏం పాలుపోక కనుక్కొని చెబుతానందిట. రాగానే డ్యూటీరూం రిజిష్టర్లు ఆవిడ టేబుల్ మీదకు వెళ్ళడం, ఆవిడ వాటిని చూడడం రోజూ జరిగే విషయమే! అలా ఆవిడ న్యూస్ రిజిష్టర్ తిరగేయగానే ఫోన్ నెంబర్లతో సహా నేనావార్తను రిజిష్టర్‌లో రాయడం ఆ నెంబర్లను అండర్ లైన్ చేయడం కూడా గమనించి బొంబాయి వాళ్ళవాళ్ళకు ఆ నెంబర్లు చెప్పారట. రిజిష్టర్ లో ఆవిడ గ్రీన్ ఇంక్‌తో అక్కడ 'వెరీగుడ్' అని రాసారు. మీటింగ్‌లో ఆ విషయం ప్రస్తావించారు. పిల్లల క్లాస్ నోట్స్‌లు చూసి 'వెరీగుడ్' అని టీచర్ రాసినట్లు రాయడం ఏమిటని అనిపించినా మా డ్యూటీ ఆఫీసర్లయిన కొలీగ్స్ అందరూ, అలాగే పెక్స్‌లూ కూడా అభినందించారు. ఆ నెంబర్లు రిజిష్టర్‌లో రాయక వట్టి 'కనిష్క' విమాన ప్రమాదం సంగతి ఒక్కటే నేను రాసినా చెల్లుతుంది. కానీ నేనలారాయడం వెంటనే ఆవిడకు బొంబాయిలో ఆందోళన చెందుతున్న వారికి చేరవేసేందుకు ఉపకరించడం జరిగింది. అందువల్ల ఆవిడ మరింతగా అభిమానించింది.

ఆవిడ ఎంతోకాలం హైదరాబాద్ కేంద్రంలో లేదు ముంబయ్‌కే మళ్ళీవెళ్ళిపోయిందని గుర్తు. స్టేషన్ డైరెక్టర్ స్థాయినుంచి ఆకాశవాణి డిప్యూటీ డైరెక్టర్ జనరల్ స్థాయికి ఎదిగి ఆవిడ అవివాహితగానే చివరకు బ్రెయిన్ కాన్సర్‌తో మరణించిందని తెలిసింది. ఆవిడ హైదరాబాద్ నుంచి వెళ్ళిపోయిన సంవత్సరం తరువాత అనుకుంటా ఒక్కసారి మాత్రం దీపావళికి ఆవిడనుండి శుభాకాంక్షలు అందాయి. హైదరాబాద్ డైరెక్టర్‌గా ఉండగానే ఆవిడ తన విజిటింగ్ కార్డు ఇంగ్లీషులోనూ, హిందీలోనూ కూడా నా చేతివ్రాతతో రాయించుకుని అచ్చువేయించుకుంది. స్టేషన్ డైరెక్టర్ రూమ్‌లోకి డ్యూటీ ఆఫీసరే వెళ్ళవలసిన అవసరమే ఆ రోజుల్లో తక్కువగా తటస్థించేది. ఆవిడ డ్యూటీరూంకు సాయంత్రం వెళిపోతూనో, ఉదయ రావడంతోనేనో వచ్చి కాసేపు కబుర్లు చెప్పి వెళ్ళేవారు. సరదాగా

మాట్లాడడం, ఆవిడే టీ తెప్పించి త్రాగించడం కూడా జరిగేది. కానీ ఆవిడంటే ఒకరకమైన గౌరవంతో కూడిన జంకు ఉండేదన్నమాట నిజం! ఆకాశవాణి హైదరాబాద్ కేంద్రం మహిళా డైరక్టర్లలో అన్యభాషీయురాలయినా మరిచిపోలేని వ్యక్తిత్వం ఆవిడది.

1985 లో జ్ఞాని జైల్‌సింగ్ భారతదేశ అధ్యక్షులుగా ఉండి జూలైలో హైదరాబాద్ పర్యటనకు వచ్చినప్పుడు జూలై 23న 'మిధానీ' సందర్శించిన సమావేశాన్ని డ్యూటీ ఆఫీసర్‌గా ఉన్న నేనే కవర్ చేసి ఆ రాత్రి ప్రెసిడెంట్ పర్యటనపై రేడియో నివేదికను నేనే రూపొందించి నా వ్యాఖ్యానంతోనే ప్రసారం చేసాను. ఆ బాధ్యత ఆవిడ నాకే అప్పగించారు. ప్రధానులు, ముఖ్యమంత్రి ఇలా వి.ఐ.పిల సమావేశాలను ఎన్నింటినో కవర్ చేసేందుకు కార్యక్రమ నిర్వహణాధికారులకు ట్రాన్స్ మిషన్ ఎక్జిక్యూటివ్‌లయిన డ్యూటీ ఆఫీసర్‌లు సహకరించడం ఉండేదిగానీ అలా పూర్తి బాధ్యత మాకే అప్పగించడం నాడు అరుదే అయితే అవన్నీ ఎంతో ఆనందంగా, గర్వంగా చేసానని చెప్పగలను.

నా శ్రీమతి ఉషారాణి డ్యూటీ ఆఫీసర్‌గా విజయవాడ నుండి రాగానే మా నాన్నగారు కీ.శే.అల్లంరాజు కామేశ్వరరావుగారు మాకు బాధ్యతలు తెలిసిరావాలని మలక్ పేట కాలనీలోని మా గవర్నమెంట్ క్వార్టర్ కూడా ఉమ్మడిగా ఉండడానికి చాలదని వెంటనే వేరు కాపురం పెట్టించారు. అలా మొదటగా పంజగుట్ట శ్రీనగర్ కాలనీ రోడ్డులో ఓ చిన్న రెండు గదుల ఇంటిలో మా జీవితం మొదలైంది. మాకు దగ్గరలోనే మిత్రుడు కామేష్, లక్ష్మిల ఇల్లుండేది. ఇద్దరిదీ షిఫ్ట్ డ్యూటీల ఉద్యోగమే. అప్పుడు పెక్స్‌కోలుగా ఉన్న వారు మాకు హైదరాబాద్ ఎ,బిలకు కలిపి ఒకే షిఫ్ట్ చేసుకోడానికి సహకరించేవారు. విద్యాలంకార్ డ్యూటీ ఛార్ట్ వేస్తే సాధ్యమైనంత మటుకు మాకు ఒకే షిఫ్ట్ పడేలా చూసేవాడు. నాకు ముందు నుంచీ ఏ షిఫ్ట్ అయినా ఇంట్లో భోంచేయడమే అలవాటు. ఉష, నేను కలిసి షిఫ్ట్ చేసినప్పుడు తను క్యారేజ్ తెచ్చినా ఒక్కోసారి అది ఇంటికి తీసుకువెళ్ళాకే నాకు తినడం జరిగేది. పొద్దున్న ఇద్దరం ఒక షిఫ్ట్ చేసినప్పుడు పదింటికి మీటింగ్ అయిపోయి మా షిఫ్ట్ ముగిసాక కూడా నేను ఏ స్క్రిప్టు రాస్తూనో, మాటామంతి, భావవాహిని రికార్డింగులంటూనో మధ్యాహ్నం దాటేదాకా ఉండిపోతూంటే పాపం ఉష ఆకలితో ఉంటూ ఇద్దరం కలిసి ఇంటికి వెళ్ళవచ్చని నిరీక్షిస్తూండే సందర్భాలుండేవి. తను 'కన్సీవ్' చేసాక కూడా పాపం అలా ఆలస్యమవుతూండేది. అయినా తను ఎదురు చూసేది కలసి వెళ్ళేందుకు. తను సహకరించడం వల్లనే నేను రేడియోలోనైనా ఎన్నో కార్యక్రమాలు చేయగలిగాను.

1985 లో ఉగాదికి ముఖ్యమంత్రి ఎన్.టి.రామారావు సందేశాన్ని రికార్డు చేయడం, ఆ మార్చినెలలోనే రాత్రి నాటకాలు శ్రీ వై. యాదగిరిరావు 'సినిమాపిచ్చోడు', శ్రీ భరణి 'తూర్పుతిరగండి' అలాగే తరువాత 'మనిషి - మనీషి', డిసెంబర్‌లో కుటుంబ సంక్షేమంకు చెందిన విభాగంలో సాయంత్రం ఎల్.సుబుద్ధి రాసిన 'ద్రోహం' అనే సీరియల్ నాటకం ప్రొడ్యూస్ చేసాను. జూలై'12 న రవీంద్రభారతిలో ఆహూతుల సమక్షంలో జరిగిన లలిత సంగీత కార్యక్రమానికి, ఆగస్టు'15కు నిజామాబాద్‌లో చేసిన కవిసమ్మేళనానికి నేనే వ్యాఖ్యాతగా వ్యవహరించాను. అప్పట్లోనే డా.పి.ఎస్.గోపాలకృష్ణ ప్రోగ్రాం ఎక్జిక్యూటివ్‌గా 'తలపుల పందిరి' అనే ఒక విశేష కార్యక్రమానికి రూపకల్పన చేసి నన్నూ, శారదా శ్రీనివాసన్‌గారినీ ఆ కార్యక్రమ వ్యాఖ్యాతలుగా వినియోగించారు. స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో తెలుగు సాహితీ వేత్తల పాత్ర అనే ఒక సాహిత్య సంచికా కార్యక్రమానికి 18.12.85న నేను సంపాదకునిగా ప్రసారం చేసాను. ఆక్టోబర్‌లో రవీంద్రభారతిలో ఆహూతుల సమక్షంలో జరిగిన కార్యక్రమంలో జానకిరాణిగారు రాసిన 'శమయేవ జయతే' అనే నాటకం రంగస్థలం మీద ప్రదర్శించాం.

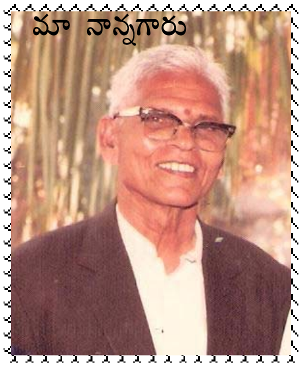
మా నాన్నగారు

స్నేహిత్‌తో ఉష

నవంబర్ చివర్లో అనుకుంటా ఉష పురిటికి వాళ్ళ

కాకినాడకు వెళ్ళింది. ఆ ఏడాదే మా నాన్నగారి చిరకాల కోరిక అయిన మలక్ పేట బ్రాంచికి రాధాస్వామి సత్సంగం హుజూర్ వారు రావడం నెరవేరింది. ఆ తరువాత నాన్నగారు గురువుగారి పర్యటనతో కర్నూల్‌కు ఏదో వెళ్ళివచ్చి కామెర్ల వ్యాధికి గురి అయ్యారు. 29.12.1985న ఉష కాకినాడలో చిరంజీవిని ప్రసవించింది. వాడికి మేం 'స్నేహిత్' అని పేరుపెట్టి ఆ సమాచారం కార్డు ద్వారా బంధుమిత్రులకు అక్కడినుండి పంపుతూ నాన్నగారికీ కార్డుపంపాం. నేను తిరిగి హైదరాబాద్ వచ్చాక నాన్నగారు "చాలా పెద్దవాడివై పోయావురా" అన్నారు. నాన్నగారికి కామెర్లు తగ్గినట్లే తగ్గి ముదరబెట్టి కాలేయం దెబ్బతిని 1986 జనవరిలో భోగి రోజు ముందు రాత్రి ఆయన చివరగా లే సెక్రటరీ అండ్ ట్రెజరర్‌గా పనిచేసి ఎన్.టి.ఆర్ పుణ్యమా అని 55 ఏళ్ళకే రిటైరయిన హైదరాబాద్‌లోని నల్లకుంట కోరంటి హాస్పటల్ అనే ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో ఓ పూటంతా కోమాలో ఉండి రాత్రి ఒంటిగంట ప్రాంతంలో అస్తమించారు. మాకు బాబు పుట్టిన సంగతి, వాడికి 'స్నేహిత్' అని పేరు పెట్టిన సంగతి తెలుసు. కాని మా బాబుని చూడకుండానే ఆయన మృతిచెందడం జీవితంలో నాకు ఒక తీరని విషాదమే.

(బతుకు సమరంలో కొత్త అధ్యాయంతో మళ్ళీ వచ్చేనెల)

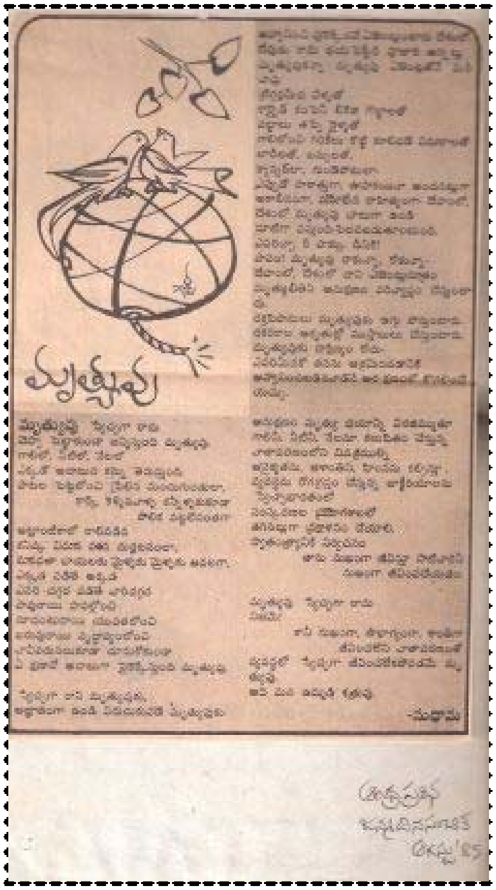
మృత్యువు

—సుధామ

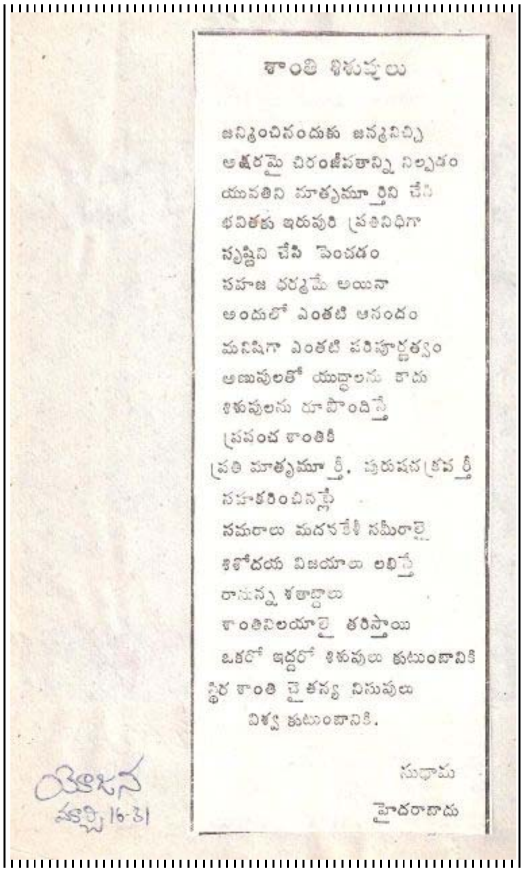
శాంతి శిశువులు

జనిత్రించినందుకు జన్మనిచ్చి
అక్షరమై చిరంజీవితాన్ని నిల్పడం
యువతిని మాతృమూర్తిని చేసి
భవితకు ఇరువురి ప్రతినిధిగా
సృష్టిని చేసి పెంచడం
సహజ ధర్మమే అయినా
అందులో ఎంతటి ఆనందం
మనిషిగా ఎంతటి పరిపూర్ణత్వం
అణువులతో యుద్ధాలను కాదు
శిశువులను రూపొందిస్తే
ప్రపంచ శాంతికి
ప్రతి మాతృమూర్తీ, పురుషచక్రవర్తీ
సహకరించినట్లే
సమరాలు మదనకేళీ సమీరాలై
శశోదయ విజయాలు లభిస్తే
రానున్న శతాబ్దాలు
శాంతినిలయాలై తరిస్తాయి
ఒకరో ఇద్దరో శిశువులు కుటుంబానికి
స్థిర శాంతి చైతన్య విసువులు
విశ్వ కుటుంబానికి.

సుధామ
హైదరాబాదు

యోజన

Click here to share your comments on this article